

DEPARTEMENT MOBILITEIT & OPENBARE WERKEN

Algemene Technische Ondersteuning

Koning Albert II-laan 20, bus 6

1000 BRUSSEL

T 02 553 73 99

mow.vlaanderen.be

Nota aan de leidend ambtenaren, toezichters en dossierbeheerders van overheidsopdrachten binnen het beleidsdomein MOW

uw bericht van	uw kenmerk	ons kenmerk	bijlagen
vragen naar/e-mail		telefoonnummer	datum
Yanis Ingelberts		02/553 70 26	14/07/2020
yanis.ingelberts@mow.vlaanderen.be			

Betreft: COVID-19: impact van corona op de uitvoering van overheidsopdrachten en richtlijnen i.h.k.v. overheidsopdrachten tot het vermijden of beperken van liquiditeitsproblemen van opdrachtnemers n.a.v. COVID-19 – 9 april 2020

In het kader van de COVID-19-pandemie en de impact die deze heeft op de overheidsopdrachten zijn er voor wat betreft het beleidsdomein MOW (hierna: bMOW) de laatste weken op verschillende niveaus richtlijnen en maatregelen uitgevaardigd. Het gaat daarbij met name om:

- de [ministeriële omzendbrief KB 2020/01](#) dd. 10 april betreffende de impact van de coronamaatregelen op overheidsopdrachten die uitgevaardigd werd door de Vlaamse Regering;
- het [memorandum – wegen- en waterbouw](#) dd. 6 april dat de minister van Mobiliteit en Openbare Werken afsloot met de vertegenwoordigers van de wegen- en waterbouwsector met het oog op de heropstart van de werven;
- de richtlijnen van het MCB i.h.k.v. overheidsopdrachten tot het vermijden of beperken van liquiditeitsproblemen van de opdrachtnemers n.a.v. COVID-19;
- andere ad-hoc beslissingen van het MCB met betrekking tot overheidsopdrachten.

Deze handleiding richt zich tot de leidend ambtenaren van overheidsopdrachten binnen het bMOW. Het heeft tot doel om de leidend ambtenaren inzicht te geven in de verschillende maatregelen die genomen werden. In voorkomend geval zal ook toelichting gegeven worden bij de verschillende instrumenten die in het kader van de uitrol van de maatregelen reeds werden ontwikkeld.

Deze handleiding vormt een momentopname van alle maatregelen die tot en met 28 april 2020 werden goedgekeurd door het MCB en de Vlaamse Regering.

Inhoud

1	Voorafgaande	3
1.1	Periode van 18 maart 2020 tot 3 mei 2020.....	3
1.2	Periode vanaf 4 mei 2020.....	4
2	Maatregelen tijdens de plaatsing van overheidsopdrachten.....	5
2.1	Opdrachten in voorbereiding	5
2.1.1	Uitgangspunt	5
2.1.2	Verlenging indieningstermijn	6
2.1.3	Uitstellen van de aankondiging of uitnodiging.....	6
2.1.4	Herzieningsclausule	7
2.1.5	Voorschotten	7
2.1.6	Vrijstelling van borgtocht	8
2.2	Opdrachten waarvan de indieningstermijn nog niet verstreken is.....	9
2.2.1	Uitgangspunt	9
2.2.2	Verlenging indieningstermijn	10
2.2.3	Betalingen in mindering	10
2.2.4	Herzieningsclausule	10
2.2.5	Voorschotten.....	11
2.2.6	Vrijstelling borgtocht.....	11
2.3	Opdrachten die gesloten zijn, maar nog niet gestart zijn	11
2.3.1	Uitgangspunt	11
2.3.2	Uitstellen van de uitvoering	12
3	Maatregelen tijdens de uitvoering van overheidsopdrachten.....	12
3.1	Maatregelen tot het vermijden of beperken van liquiditeitsproblemen bij de opdrachtnemers	12
3.1.1	Betalingen in mindering	12
3.1.2	Toekennen Voorschotten	13
3.1.3	Verificatie- en betalingstermijnen.....	15

3.1.4	straffen en vertragsboetes	17
3.2	Meldingen van hinder door de opdrachtnemer.....	19
3.2.1	Stillegging door opdrachtnemer.....	20
3.2.2	Vertraging en/of meerkosten.....	20
3.3	Schorsing of onderbreking van de opdracht door de aanbestedende overheid	21
3.4	Registratie in het dagboek van de werken.....	23
3.5	Termijnverlenging.....	24
3.6	Heropstart opdrachten.....	24

1 VOORAFGAANDE

De belangrijkste coronamaatregelen die een impact kunnen hebben op de plaatsing en de uitvoering van overheidsopdrachten, zijn opgenomen in het federale ministerieel besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken. Dit MB van 23 maart 2020 is sindsdien een aantal keer gewijzigd in functie van de beslissingen genomen door de Nationale Veiligheidsraad, o.a. naar aanleiding van de exitstrategie.

1.1 PERIODE VAN 18 MAART 2020 TOT 3 MEI 2020

In dat MB van 23 maart 2020 wordt een onderscheid gemaakt tussen niet essentiële bedrijven en bedrijven van de cruciale sectoren en de essentiële diensten, met inbegrip van producenten, leveranciers, aannemers en onderaannemers van goederen, werken en diensten die essentieel zijn voor de uitvoering van de activiteiten van deze bedrijven en diensten.

Voor niet essentiële bedrijven geldt enerzijds dat telewerk verplicht is voor alle personeelsleden wiens functie zich ertoe leent en anderzijds dat de bedrijven de nodige maatregelen moeten nemen om de naleving van de regels van social distancing te garanderen, in het bijzonder het behoud van een afstand van 1,5 meter tussen elke persoon, voor de functies waar telewerk niet kan worden toegepast. Bedrijven die onmogelijk deze regels kunnen respecteren, moeten verplicht sluiten.

Bedrijven van de cruciale sectoren en de essentiële diensten zijn niet onderworpen aan voorgaande regels. Zij moeten, in de mate van het mogelijke, het systeem van telewerken en de regels inzake social distancing

respecteren. In tegenstelling tot de niet essentiële bedrijven houden de regels inzake social distancing dan ook geen resultaatsverbintenis in, maar wel een middelenverbintenis.

Welke bedrijven tot de cruciale sector behoren en welke de essentiële diensten zijn, wordt opgelijst in de bijlage bij het MB. Wat de werkingssfeer van het bMOW betreft, worden onder andere volgende handelszaken, private en publieke bedrijven en diensten die noodzakelijk zijn voor de bescherming van de vitale belangen van de Natie en de behoeften van de bevolking opgesomd:

- De diensten en bedrijven voor het beheer van vervuilde gronden;
- De noodplannings- en crisisbeheerdiensten, met inbegrip van Brussel Preventie en Veiligheid;
- De taxidiensten, de diensten van het openbaar vervoer, het spoorvervoer van personen en goederen, andere vervoersmodi van personen en goederen en logistiek, en de essentiële diensten ter ondersteuning van deze transportmodi;
- De dringende pech- en herstellingsdiensten en naverkoopdiensten voor voertuigen (inclusief fietsen), alsook het ter beschikking stellen van vervangwagens;
- De diensten die essentieel zijn voor dringende herstellingen die een veiligheids- of hygiëniserico inhouden;
- De overheidsdiensten en -infrastructuur die een rol hebben in de essentiële dienstverlening van de toegelaten categorieën;
- De waterhuishouding;
- De inspectie- en controlediensten;
- De noodcentrales en ASTRID;
- Het nationaal, internationaal transport en logistiek;
- Het luchtvervoer, de luchthavens en de essentiële diensten ter ondersteuning van het luchtvervoer, de grondafhandeling, de luchthavens, de luchtvaartnavigatie en de luchtverkeersleiding en -planning;
- De havens, maritiem vervoer, estuaire vaart, short sea shipping, goederenvervoer over water, binnenvaart en de essentiële diensten ter ondersteuning hiervan;
- De cementindustrie.

Vervolgens wordt voor de private sector bovenstaande lijst in het MB vertaald naar de toepasselijke paritaire comités. Bij deze vertaling worden voor sommige paritaire comités beperkingen opgelegd (vb. PC 124 voor het bouwbedrijf beperkt tot de dringende werkzaamheden en tussenkomsten). Deze beperkingen moeten samengelezen worden met de bovenstaande lijst. Voor de uitvoering van werken heeft dit onder andere tot gevolg dat **enkel dringende werkzaamheden en tussenkomsten uitgesloten zijn van de resultaatsverbintenis met betrekking tot de regels inzake social distancing**. Alle andere werken moeten deze regels wel verplicht respecteren.

1.2 PERIODE VANAF 4 MEI 2020

Sinds 4 mei 2020 zijn de bovenstaande coronamaatregelen versoepeld.

Voor niet essentiële bedrijven wordt telewerk niet langer verplicht voor personeelsleden wiens functie zich ertoe leent, maar is het enkel aanbevolen. Indien telewerk niet wordt toegepast, nemen de bedrijven de nodige maatregelen om de maximale naleving van de regels van social distancing, in het bijzonder het behoud van een afstand van 1,5 meter tussen elke persoon, te garanderen. Indien het niet mogelijk is om de regels van social distancing te garanderen, neemt het bedrijf de passende preventiemaatregelen om een minstens gelijkwaardig niveau van bescherming te bieden.

De aanpassing van de coronamaatregelen heeft ertoe geleid dat de regels inzake social distancing voor niet essentiële bedrijven geen resultaatsverbintenis meer uitmaken. Niettemin dragen de bedrijven wel nog de resultaatsverbintenis om passende preventiemaatregelen te nemen om een gelijkwaardig niveau van bescherming te bieden.

Voor bedrijven van de cruciale sectoren en de essentiële diensten zijn de regels na 4 mei 2020 niet gewijzigd. Zij zijn nog steeds niet onderworpen aan de regels inzake telewerken en social distancing. Niettemin blijven ze ertoe gehouden om, in de mate van het mogelijke, het systeem van telewerk en de regels van social distancing toe te passen. De regels inzake social distancing houden dan ook geen resultaatsverbintenis in, maar wel een middelenverbintenis.

2 MAATREGELEN TIJDENS DE PLAATSING VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN

2.1 OPDRACHTEN IN VOORBEREIDING

2.1.1 Uitgangspunt

Opdrachten in voorbereiding zijn opdrachten waarvan de opdrachtdocumenten en de aankondiging nog niet zijn bekendgemaakt (in het Bulletin der Aanbestedingen of het Publicatieblad van de Europese Unie) of waarvoor de deelnemers nog niet zijn uitgenodigd (bij onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking). De coronamaatregelen op zich vormen geen reden om de lancering van die opdrachten uit te stellen. Meer zelfs, in het memorandum heeft de minister zich namens het bMOW voor de wegen- en waterbouw geëngageerd om het gepande investeringsritme aan te houden en de voorziene aanbestedingskalender aan te houden. Er wordt dan ook aanbevolen om nieuwe opdrachten bekend te maken zoals gepland.

Enkel bij opdrachten waarvan de aanbestedende overheid weet dat ze een aanzienlijke impact van de coronamaatregelen ondervinden, kunt u overwegen om een verlengde uiterste indieningsdatum vast te leggen of de lancering uit te stellen tot de coronamaatregelen versoepeld of opgeheven worden.

Daarnaast kunnen in de opdrachtdocumenten ook een aantal bijkomende clausules opgenomen worden om problemen tijdens de uitvoering te vermijden.

2.1.2 Verlenging indieningstermijn

De wettelijke indieningstermijnen voor het ontvangen van offertes zijn minimumtermijnen die de overheid in acht moet nemen bij de publicatie van een overheidsopdracht.

Als de aanbestedende overheid verwacht dat inschrijvers moeilijkheden zullen ondervinden om tijdig hun offertes op te maken of in te dienen, bijvoorbeeld door een groot aantal afwezige medewerkers of door een gebrek aan informatie van hun onderaannemers en leveranciers, kan ze overwegen om de indieningstermijn te verlengen. In principe kan de aanbestedende overheid ook de indieningstermijn verlengen als ze van oordeel is dat de gevolgen van de coronamaatregelen tot afwijkende offerteprijzen of een verminderde mededinging zullen leiden. Rekening houdend met het engagement dat in het memorandum werd aangegaan, moet het **verlengen van de indieningstermijnen evenwel slechts in uitzonderlijke situaties** toegepast worden.

De marktconsultatie kan de aanbestedende overheden een beter inzicht geven in de mogelijkheden van de ondernemingen om binnen de huidige context offertes in te dienen en een bepaalde opdracht uit te voeren.

2.1.3 Uitvoeringstermijnen

Hoewel de strengste coronamaatregelen (voorlopig) achter de rug lijken, valt het niet uit te sluiten dat de uitvoering van de opdracht nog hinder zal ondervinden van de huidige of toekomstige coronamaatregelen. Daarenboven valt het moeilijk te voorspellen hoe de situatie en de coronamaatregelen in de nabije en iets verdere toekomst zullen evolueren.

2.1.4 Het is dan ook belangrijk dat de aanbestedende overheid een realistische uitvoeringstermijn bepaalt en, in voorkomend geval, een langere uitvoeringstermijn voorziet dan normaliter, zonder coronamaatregelen, opgelegd zou worden. Uitstellen van de aankondiging of uitnodiging

Als de aanbestedende overheid ervan overtuigd is dat ze geen goede offertes zal ontvangen, kan ze er in uitzonderlijke situaties voor kiezen om de opdracht nog niet bekend te maken.

Ter zake verwijzen we ook naar artikel 51 van de Wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten dat aanbestedende overheden toelaat om, vóór het aanvatten van de plaatsingsprocedure, marktconsultaties te houden met het oog op de voorbereiding van de opdracht en om ondernemers op de hoogte te brengen van de plannen en eisen. De marktconsultatie kan de aanbestedende overheden een beter inzicht geven in de mogelijkheden van de ondernemingen om binnen de huidige context offertes in te dienen en een bepaalde opdracht uit te voeren.

2.1.5 Betalingen in mindering

Om te vermijden dat de opdrachtnemers tijdens de uitvoering van de opdracht liquiditeitsproblemen zouden ondervinden door lange vorderingsperiodes wordt geadviseerd om optimaal gebruik te maken van maandelijkse betalingen in mindering.

2.1.6 Herzieningsclausule

De wetgeving voorziet de mogelijkheid voor de aanbestedende overheid om in de opdrachtdocumenten herzieningsclausules op te nemen. Dergelijke herzieningsclausules moeten duidelijk, nauwkeurig en ondubbelzinnig zijn.

In theorie is het ook mogelijk om voor de COVID-19-crisis en de gevolgen ervan op de uitvoering van overheidsopdrachten een of meerdere herzieningsclausules op te nemen in de opdrachtdocumenten. Gelet op de onzekerheden over de evoluties van de coronamaatregelen en de concrete impact op de uitvoering van overheidsopdrachten is het niet eenvoudig om bepalingen op te stellen die aan deze voorwaarden voldoen. Daarenboven bevat de wetgeving al voldoende bepalingen over de manier waarop omgegaan moet worden met onvoorziene gewijzigde omstandigheden tijdens de uitvoering van een overheidsopdracht, met name art. 38/9 KB Uitvoering 2017 (onvoorziene omstandigheden ten nadele van de opdrachtnemer) en art. 38/10 KB Uitvoering 2017 (onvoorziene omstandigheden ten voordele van de opdrachtnemer). Aangezien deze bepalingen in principe zouden moeten volstaan en om bijkomende discussies tijdens de plaatsings- en de uitvoeringsfase te vermijden, wordt er aangeraden om **geen specifieke herzieningsclausules i.v.m. het COVID-19 virus** op te nemen in de opdrachtdocumenten.

Opdat het enerzijds voor inschrijvers mogelijk is om een offerte op te maken en anderzijds voor de aanbestedende overheid mogelijk is om de offertes ten opzichte van elkaar te vergelijken, moeten de **opdrachtdocumenten wel precies aangeven of de inschrijvers bij de indiening van hun offerte rekening moeten houden met de coronamaatregelen en, in voorkomend geval, met welke maatregelen er rekening moet worden gehouden**. De aanbestedende overheid kan in de opdrachtdocumenten op verschillende manieren aangeven met welke coronamaatregelen de inschrijvers rekening moeten houden. Dat kan bijvoorbeeld ofwel door een aantal concrete maatregelen op te lijsten in de opdrachtdocumenten, ofwel door te verwijzen naar de geldende regelgeving op een vooraf bepaalde datum (vb. 10 dagen voor de uiterste indieningsdatum) waarbij het aangewezen is om aan de inschrijvers in hun offerte een overzicht te vragen van de door hen meegenomen maatregelen.

2.1.7 Voorschotten

Als voldaan is aan de voorwaarden beschreven onder punt 3.1.2. kunnen in de opdrachtdocumenten bepalingen opgenomen worden om onder dezelfde voorwaarden voorschotten toe te kennen. In die bepalingen zal moeten worden aangegeven voor welke prestatie (geleverde materialen van posten die een levering en verwerking van materialen inhouden) voorschotten zullen worden betaald en hoe die voorschotten zullen worden gecompenseerd (door afhouding van de uiteindelijke betaling van de post).

2.1.8 Vrijstelling van borgtocht

De borgtocht is een financiële garantie voor de goede uitvoering van de opdracht. Het bedrag van de borgtocht wordt in principe bepaald op 5% van het opdrachtbedrag.

De opdrachtnemer moet de borgtocht stellen binnen dertig dagen nadat de opdracht gesloten is. De borgtocht kan de vorm aannemen van een geldsom of obligaties die wordt gestort of neergelegd bij de Depositokas, een waarborg door een gezamenlijke borgmaatschappij of van een waarborg die toegestaan is door een kredietinstelling.

Voor sommige opdrachten is in de wetgeving voorzien dat, behoudens andersluidende bepalingen in de opdrachtdocumenten, geen borgtocht dient te worden gesteld. Dat is met name het geval voor:

- 1° opdrachten voor leveringen en voor diensten waarvan de uitvoeringstermijn vijfenveertig dagen niet overschrijdt;
- 2° de volgende opdrachten voor diensten:
 - a. de opdrachten voor diensten van de categorie 23 van bijlage 2 van de wet defensie en veiligheid;
 - b. de opdrachten voor diensten inzake luchtvervoer van passagiers en vracht, met uitzondering van postvervoer, meer bepaald de diensten met CPV-codes vanaf 60410000-5 tot en met 60424120-3, met uitzondering van de codes 60411000-2 en 60421000-5, alsook van de diensten met CPV-codes vanaf 60440000-4 tot en met 60445000-9 en 60500000-3;
 - c. de opdrachten voor diensten inzake postvervoer te land, alsook de opdrachten voor diensten inzake vervoer door de lucht, meer bepaald de diensten met CPV-codes 60160000-7, 60161000-4, 60411000-2, 60421000;
 - d. de opdrachten voor diensten inzake vervoer per spoor, meer bepaald de diensten met CPV-codes vanaf 60200000-0 tot en met 60220000-6;
 - e. de opdrachten inzake juridische dienstverlening, voor zover niet uitgesloten op grond van de artikelen 28, § 1, eerste lid, 4° en/of 108, § 1, eerste lid, 2°, van de wet;
 - f. de opdrachten voor diensten inzake onderwijs, meer bepaald de diensten met CPV-codes vanaf 80100000-5 tot en met 80660000-8, met uitzondering van de codes 80533000-9, 80533100-0 en 80533200-1;
 - g. de opdrachten voor verzekeringsdiensten;
 - h. de informaticadiensten en aanverwante diensten, meer bepaald de diensten met CPV-codes vanaf 50310000-1 tot en met 50324200-4, de diensten met CPV-codes vanaf 72000000-5 tot en met 72920000-5, met uitzondering van de code 72318000-7 en de codes vanaf 72700000-7 tot en met 72720000-3, alsook de diensten met CPV-code 9342410-4;
 - i. de diensten inzake onderzoeks- en ontwikkelingswerk, meer bepaald de diensten met CPV-codes vanaf 73000000-2 tot en met 73436000-7, met uitzondering van de diensten met CPV-codes 73200000-4, 73210000-7 en 73220000-0;
- 3° opdrachten met een bedrag kleiner dan 50.000 euro. Dit bedrag is 100.000 euro voor de opdrachten onderworpen aan de wet en geplaatst in de speciale sectoren.

Voor alle andere opdrachten wordt er in principe een borgtocht gevraagd. De regelgeving biedt evenwel de mogelijkheid om geen borgtocht van de opdrachtnemer te eisen als daarvoor een **gemotiveerde afwijking** in het bestek is opgenomen. Voor nieuwe opdrachten waarvan verwacht wordt dat ze voor het einde van 2020 zullen worden gesloten, kan overwogen worden om op een gemotiveerde wijze een vrijstelling van borgtocht in het bestek op te nemen. Dat moet evenwel altijd in de context van de concrete opdracht worden bekeken. Bij opdrachten van een aanzienlijke omvang of met grote risico's voor de aanbestedende overheid is het raadzaam om de borgtocht als financiële garantie te behouden.

2.2 OPDRACHTEN WAARVAN DE INDIENINGSTERMIJN NOG NIET VERSTREKEN IS

2.2.1 Uitgangspunt

De wetgeving voorziet in de mogelijkheid voor aanbestedende overheden om een officiële bekendmaking, inclusief de opdrachtdocumenten, te verbeteren of aan te vullen door middel van het publiceren van een rechtzettingsbericht.¹ Ook de opdrachtdocumenten van opdrachten waarbij er geen aankondiging is, kunnen gedurende de indieningstermijn van de offertes verbeterd of aangevuld worden.

Zoals aangegeven onder punt 1.1.1. vormen de coronamaatregelen op zich geen reden om opdrachten uit te stellen. Daarenboven heeft de minister zich namens het bMOW voor wegen- en waterbouw geëngageerd om het geplande investeringsritme aan te houden en de voorziene aanbestedingskalender aan te houden. Dit geldt evenzeer voor opdrachten die reeds bekendgemaakt werden of waarvan de uitnodiging om offertes in te dienen reeds verzonden werd. Er wordt dan ook geadviseerd om de coronamaatregelen niet aan te grijpen om aanpassingen aan de termijnen door te voeren voor dergelijke opdrachten. Enkel in uitzonderlijke gevallen kunnen de coronamaatregelen een gegronde reden zijn voor de verlenging van de indieningstermijnen.

U kan er wel voor kiezen om een aantal aanpassingen aan de opdrachtdocumenten aan te brengen om de gevolgen van de coronamaatregelen in te perken, mogelijke aanpassingen worden onder de volgende punten besproken. Voor opdrachten die al bekendgemaakt werden, maar waarvan de indieningstermijn nog niet verstreken is, worden dergelijke aanpassingen aan de opdrachtdocumenten aangebracht door de bekendmaking van een rechtzettingsbericht. Afhankelijk van het moment waarop het nieuwe bericht wordt gepubliceerd, moet de aanbestedende overheid rekening houden met een minimale verdaging van de uiterste indieningsdatum.

Concreet moet met volgende verdaging rekening gehouden worden:

- » Voor Europese opdrachten:
 - » Minstens 7 dagen voor uiterste ontvangstdatum: geen verplichte verdaging;

¹ Art. 9 KB Plaatsing

- » Tussen 7de en 2de dag voor uiterste ontvangstdatum: verdaging met min. 6 dagen;
- » In de laatste 2 dagen voor uiterste ontvangstdatum: verdaging met min. 8 dagen;
- » Voor Belgische opdrachten:
 - » Minstens 7 dagen voor uiterste ontvangstdatum: geen verplichte verdaging;
 - » In de laatste 6 dagen voor uiterste ontvangstdatum: verdaging met min. 6 dagen.

2.2.2 Verlenging indieningstermijn

Als de aanbestedende overheid van potentiële inschrijvers verneemt dat ze moeilijkheden ondervinden om tijdig hun offertes op te maken of in te dienen, bijvoorbeeld door een groot aantal afwezige medewerkers of door een gebrek aan informatie van hun onderaannemers en leveranciers, kan ze overwegen om de indieningstermijn te verlengen.

2.2.3 Uitvoeringstermijnen

Hoewel de strengste coronamaatregelen (voorlopig) achter de rug lijken, valt het niet uit te sluiten dat de uitvoering van de opdracht nog hinder zal ondervinden van de huidige of toekomstige coronamaatregelen. Daarenboven valt het moeilijk te voorspellen hoe de situatie en de coronamaatregelen in de nabije en iets verdere toekomst zullen evolueren.

Het is dan ook belangrijk dat de aanbestedende overheid een realistische uitvoeringstermijn bepaalt. Voor opdrachten die al bekendgemaakt werden of waarvan de uitnodiging al verzonden werd, kan de aanbestedende overheid, in voorkomend geval, een rechtzettingsbericht publiceren om een langere uitvoeringstermijn te voorzien dan normaliter, zonder coronamaatregelen, opgelegd zou worden.

2.2.4 Betalingen in mindering

Voor opdrachten die al bekendgemaakt zijn of waarvan de uitnodiging al verzonden werd, maar waar in de opdrachtdocumenten nog niet voorzien is in maandelijkse betalingen in mindering wordt aangeraden om dergelijke betalingen in mindering alsnog in te voegen.

2.2.5 Herzieningsclausule

Ook voor reeds gepubliceerde opdrachten of opdrachten waarvan de uitnodiging al verzonden werd, maar waarvan de indieningstermijn nog niet verstreken is, is het belangrijk dat de inschrijvers weten **of ze bij de indiening van hun offerte rekening moeten houden met de coronamaatregelen en, in voorkomend geval, met welke maatregelen er rekening moet worden gehouden**. Indien hierover niets bepaald werd in de opdrachtdocumenten zal dit verduidelijkt moeten worden via een rechtzettingsbericht.

De aanbestedende overheid kan in de opdrachtdocumenten op verschillende manieren aangeven met welke coronamaatregelen de inschrijvers rekening moeten houden. Dat kan bijvoorbeeld ofwel door een aantal concrete maatregelen op te lijsten in de opdrachtdocumenten, ofwel door te verwijzen naar de geldende regelgeving op een vooraf bepaalde datum (vb. 10 dagen voor de uiterste indieningsdatum) waarbij het

aangewezen is om aan de inschrijvers in hun offerte een overzicht te vragen van de door hen meegenomen maatregelen.

2.2.6 Voorschotten

Als voldaan is aan de voorwaarden beschreven onder punt 2.1.2. kunnen in de opdrachtdocumenten bepalingen opgenomen worden om onder dezelfde voorwaarden voorschotten toe te kennen. In die bepalingen zal moeten worden aangegeven voor welke prestatie (geleverde materialen van posten die een levering van materialen inhouden) voorschotten zullen worden betaald en hoe die voorschotten zullen worden gecompenseerd (door afhouding van de uiteindelijke betaling van de post).

2.2.7 Vrijstelling borgtocht

Ook voor opdrachten die reeds bekendgemaakt zijn of waarvan de uitnodiging om offertes in te dienen reeds verzonden is, kan de vrijstelling van borgtocht nog overwogen worden.

2.3 OPDRACHTEN DIE GESLOTEN ZIJN, MAAR NOG NIET GESTART ZIJN

2.3.1 Uitgangspunt

Als de opdracht al gesloten is, maar de uitvoering ervan nog niet is gestart, moet er een onderscheid worden gemaakt tussen opdrachten voor werken en opdrachten voor leveringen of diensten.

Bij **opdrachten voor werken** bepaalt de overheidsopdrachtenregelgeving dat de aanbestedende overheid binnen een vaste termijn een aanvangsbevel moet geven en dat de werken daarna moeten starten. De termijn die voor iedere opdracht van toepassing is, is afhankelijk van de klasse van de uit te voeren werken of de bijzondere technieken of materialen die gehanteerd worden². Voor gewone werken van klasse 5 of minder moeten de werken in principe aanvatten tussen de 15de en 60ste dag na de sluiting van de opdracht. Voor werken waarbij gebruik wordt gemaakt van bijzondere technieken of materialen en voor werken vanaf klasse 5 moeten de werken in principe aanvatten tussen de 30ste en de 75ste dag na de sluiting van de opdracht. In elk geval moet de aanbestedende overheid ook steeds een minimale termijn van 15 dagen respecteren tussen het geven van het aanvangsbevel en de effectieve aanvang van de werken.

Bij **opdrachten voor leveringen of diensten** start de uitvoeringstermijn de dag nadat de opdracht gesloten is, of op het tijdstip dat opgenomen is in de opdrachtdocumenten of dat meegedeeld is bij de sluiting van de opdracht.

Ongeacht het type opdracht wordt er aanbevolen om te overleggen met de opdrachtnemer en de opdracht te laten starten zoals gepland als de uitvoering mogelijk is en niet ernstig bemoeilijkt wordt door de coronamaatregelen.

² Zie hiertoe artikel 76 van het Koninklijk Besluit van 14 januari 2013 tot bepaling van de algemene uitvoeringsregels van de overheidsopdrachten.

2.3.2 Uitstellen van de uitvoering

Als de uitvoering onmogelijk is of ernstig bemoeilijkt wordt volgens een van de partijen, kan er in samenspraak worden beslist om de startdatum uit te stellen.

Specifiek voor opdrachten voor werken geldt dat een overschrijding van de voorziene termijnen voor het geven van het aanvangsbevel in bepaalde gevallen gesanctioneerd worden. Meer concreet na een overschrijding met meer dan 120 dagen na de sluiting van de opdracht indien de voorziene termijn maximaal 60 dagen was of een overschrijding van meer dan 150 dagen na de sluiting indien de voorziene termijn maximaal 75 dagen was. Indien deze termijnen (120 of 150 dagen) worden overschreden, bestaat de opgelegde sanctie erin dat de aannemer eenzijdig de verbreking van de opdracht kan eisen of een schadevergoedingseis op basis van een fout toerekenbaar aan de aanbestedende overheid kan indienen. Voor zover de opdrachtnemer daarvoor openstaat, wordt in de bijakte idealiter dan ook overeengekomen dat de opdrachtnemer de opdracht niet zal verbreken en geen schadevergoeding zal vorderen bij de overschrijding.

3 MAATREGELEN TIJDENS DE UITVOERING VAN OVERHEIDSOPDRACHTEN

3.1 MAATREGELEN TOT HET VERMIJDEN OF BEPERKEN VAN LIQUIDITEITSPROBLEMEN BIJ DE OPDRACHTNEMERS

3.1.1 Betalingen in mindering

Binnen het bMOW wordt reeds in grote mate gebruik gemaakt van **tussentijdse betalingen in mindering** maar er zijn ook opdrachten waar de betaling slechts kan gebeuren bij de volledige uitvoering van de opdracht of nadat bepaalde mijlpalen zijn bereikt. In dergelijke gevallen financieren de opdrachtnemers een groot deel van de kosten voor. De richtlijnen dienen er dan ook toe om tussentijdse betalingen optimaal te faciliteren bij de lopende opdrachten van het bMOW.

Het MCB heeft beslist voor **opdrachten die geïmpacteerd worden door de coronamaatregelen** en waarbij nog geen maandelijkse betalingen in mindering voorzien zijn in de opdrachtdocumenten de betalingsregeling te wijzigen om zo alsnog betalingen in mindering toe te passen. Of een opdracht door de coronamaatregelen geïmpacteerd is, kan door de aanbestedende overheid moeilijk met zekerheid worden nagegaan. Daarom wordt dit beoordeeld aan de hand van de meldingen die de opdrachtnemers op eigen initiatief hebben gedaan. Iedere schriftelijke melding van een nadeel wordt daarbij aanvaard, ongeacht of het gaat om een verhoging van de kosten, een vertraging van de uitvoering of een stillegging van de opdracht.

Als u opdrachten heeft waarbij een schriftelijke melding van een nadeel heeft plaatsgevonden en nog geen maandelijkse betalingen in mindering plaatsvinden, zal de betalingsregeling in principe gewijzigd worden. Als er gegronde motieven voorhanden zijn om de wijziging niet door te voeren, kan hiervan afgeweken worden.

Het wijzigen van de betalingsregeling gebeurt door het afsluiten van een bijakte met de opdrachtnemer. Aangezien zij perfect op de hoogte zou moeten zijn van de opdrachtnemers die een schriftelijke melding van een nadeel hebben gedaan, zal het initiatief voor het afsluiten van deze bijakte bij de aanbestedende overheid liggen. Concreet zal u contact moeten opnemen met de opdrachtnemer die een schriftelijke melding heeft gedaan en waarbij nog geen maandelijkse betalingen in mindering zijn voorzien om na te gaan of hij een wijziging van de betalingsregeling zou willen.

Voor de opmaak van de bijakte kan u gebruik maken van een **model van bijakte** dat teruggevonden kan worden via de [dienstencatalogus](#).

Na ondertekening van de bijakte kan de opdrachtnemer maandelijks een schuldvordering indienen. Net zoals bij iedere betaling kunnen evenwel **slechts verstrekte en aanvaarde prestaties betaald worden**. U zal dan ook op basis van de verantwoordingsstukken die de opdrachtnemer dient bij te voegen bij zijn vorderingsstaat moeten nagaan dat de gevorderde prestaties effectief uitgevoerd zijn en aanvaard kunnen worden. In geval de nodige verantwoordingsstukken ontbreken, kan niet tot betaling worden overgegaan, maar dient u deze op te vragen bij de opdrachtnemer.

Posten tegen globale prijs worden uitbetaald in verhouding tot het gedeelte dat uitgevoerd is geweest. Voor opdrachten tegen globale prijs waarbij niet gewerkt wordt met forfaitaire hoeveelheden moet u er evenwel rekening mee houden dat slechts 60% van de totale prijs van de post in mindering betaald kan worden. Aangezien de correcte uitvoering van deze prestaties normaliter slechts bij de volledige uitvoering van de post gecontroleerd kan worden, kan pas dan het resterende gedeelte van 40% uitbetaald worden.

De gewijzigde betalingsregeling geldt vanaf het ondertekenen van de bijakte tot het einde van de opdracht. De betalingen in mindering zijn bijgevolg niet gekoppeld aan de periode van de coronamaatregelen.

3.1.2 Toekennen Voorschotten

In principe worden overheidsopdrachten betaald na verstrekte en aanvaarde prestaties.

Artikel 67 van het KB Uitvoering bepaalt dat de opdrachtdocumenten kunnen voorzien in de toekenning van voorschotten aan de opdrachtnemer voor opdrachten die in verhouding tot de prijs ervan grote voorafgaande investeringen vergen. Het moet gaan om investeringen die uitsluitend voor de uitvoering van de opdracht bestemd zijn en betrekking hebben op een van de volgende activiteiten:

- het oprichten van bouwwerken of installaties;
- de aankoop van materieel, machines of gereedschappen;
- de aankoop van octrooien, productie- of verbeteringslicenties;

- studies, proeven, aanpassingen of de bouw van prototypes.

Om een voorschot te krijgen, moet de opdrachtnemer een schriftelijke, gedateerde en ondertekende aanvraag indienen. De aanbestedende overheid houdt het bedrag dat met het voorschot al betaald is, ter compensatie in op de bedragen die nadien voor betaling in aanmerking komen, overeenkomstig de modaliteiten van de opdrachtdocumenten.

Overeenkomstig artikel 67 KB Uitvoering 2017 is het evenwel mogelijk dat onder bepaalde voorwaarden voorschotten toegekend worden. Binnen het bMOW wordt slechts uitzonderlijk gebruik gemaakt van voorschotten. Het MCB heeft nu echter beslist dat voor bepaalde opdrachten die in uitvoering zijn en waar dit niet voorzien zou zijn in de opdrachtdocumenten alsnog voorschotten toegekend kunnen worden.

Concreet kunnen voorschotten toegestaan worden als aan volgende voorwaarden cumulatief voldaan is:

- Het gaat om een opdracht voor **werken of manuele diensten**³;
- De voorschotten zullen louter betrekking hebben op **posten waarbij een onderdeel van die post een levering van materiaal betreft**;
- Enkel materiaal dat **reeds aangekocht** is en bestemd is voor de uitvoering van de opdracht komt in aanmerking;
- Het materiaal moet **geleverd** zijn **op de werf of in het depot** van de opdrachtnemer;
- De voorschotten kunnen toegekend worden **gedurende de periode dat de opdracht invloed ondervindt van de coronamaatregelen**.

Vooraleer de voorschotten toegekend kunnen worden, moet een bijakte afgesloten worden met de opdrachtnemer. Als de opdrachtnemer van oordeel is dat hij onder bovenvermelde voorwaarden recht kan hebben op voorschotten kan hij hiertoe een aanvraag indienen bij de aanbestedende overheid. Het is aan de leidend ambtenaar om na te gaan of effectief aan de criteria voldaan is en vervolgens de opdrachtnemer voor te stellen een bijakte af te sluiten. Een **model van bijakte** kan u hiervoor terugvinden via de [dienstencatalogus](#).

Enmaal de bijakte ondertekend is, kan de opdrachtnemer per betalingsperiode voorschotten krijgen voor bovenvermelde leveringen. Hiertoe dient hij **per betalingsperiode een verzoek** in te dienen. Bij dat verzoek voegt de opdrachtnemer de nodige facturen om aan te tonen dat de materialen reeds betaald werden. Het bedrag dat op de factuur vermeld wordt voor de materialen komt in aanmerking voor het voorschot.

In principe is het aan de leidend ambtenaar om na te gaan dat de materialen waarvoor voorschotten gevraagd worden effectief geleverd werden. Voor de materialen die geleverd werden op de werf, zou dat in principe geen probleem mogen zijn. Deze worden normaliter **vermeld in het dagboek van de werken**. De materialen die in het depot van de opdrachtnemer geleverd werden, kunnen daarentegen niet zo eenvoudig vastgesteld worden. Daarom is in de bijakte voorzien dat de aanbestedende overheid een controle kan uitvoeren. Er kunnen dus

³ De opdrachten vermeld in bijlage 1 van het KB Uitvoering: o.a. diensten van bodemonderzoek, groenonderhoud, diensten i.v.m. slibverwijdering, afvalverwijdering.

steekproeven uitgevoerd worden in het depot van de opdrachtnemer om de waarachtigheid van het verzoek na te gaan.

De voorschotten die toegekend zijn geweest, zullen **afgehouden worden van de desbetreffende post** eenmaal deze na uitvoering ervan voor betaling in aanmerking komt. Aangezien in eDelta geen specifieke procedure voorzien is voor het implementeren van voorschotten tijdens de uitvoering van een overheidsopdracht en de eenheidsprijzen in eDelta de eenheidsprijzen per post uit de offerte van de opdrachtnemer zijn en niet de prijzen voor de materialen, wordt omwille van praktische redenen aangeraden om hoeveelheden goed te keuren totdat het bedrag van de toegestane voorschotten bereikt zijn. Als de volledige prestaties uitgevoerd zijn, kunnen de resterende hoeveelheden uitbetaald worden.

Ten einde eventuele discussies bij een mogelijks faillissement van de opdrachtnemer te beperken, wordt in de bijakte opgenomen dat de betaling van de voorschotten de overdracht van de eigendom van de materialen impliceert. Als de opdrachtnemer failliet gaat en de materialen liggen nog in zijn depot zullen ze met andere woorden geen deel uitmaken van de boedel, maar aan de aanbestedende overheid toekomen. Omdat bij generieke materialen die voor meerdere werven gebruikt kunnen worden nog steeds discussie kan bestaan over welke materialen concreet aan de aanbestedende overheid toekomen, valt het aan te raden om **in geval van controle in het depot van de opdrachtnemer de materialen waarop het voorschot betrekking heeft te markeren**.

De voorschotten kunnen toegekend worden zolang de opdracht beïnvloed wordt door de coronamaatregelen. Het behoort tot de discretionaire bevoegdheid van de aanbestedende overheid om, rekening houdend met het zorgvuldigheidsbeginsel, te bepalen wanneer redelijkerwijs de impact van de coronamaatregelen voorbij is. Vanaf dat ogenblik kan u als leidend ambtenaar weigeren om nog langer voorschotten toe te kennen op reeds geleverde materialen.

In eerste instantie kan dit gebeuren aan de hand van het dagboek van de werken, maar ook andere elementen kunnen in rekening gebracht worden om te motiveren dat er onvoldoende invloed van de coronamaatregelen is om te verantwoorden dat er nog voorschotten worden toegekend.

3.1.3 Verificatie- en betalingstermijnen

Een van de manieren om liquiditeitsproblemen te voorkomen, is om, binnen de mogelijkheden van de administraties, sneller tot verificatie en betaling van schuldvorderingen en facturen over te gaan. In het verleden werden binnen de Vlaamse Overheid en bMOW al verschillende initiatieven genomen om het betalingsproces voor overheidsopdrachten te versnellen (o.a. [Richtlijn voor stipte betalingen bij overheidsopdrachten, Dienstorder MOW/MIN/2018/01](#), ...). Hieronder vindt u nog eens **de belangrijkste krachtlijnen om op een vlotte manier tot verificatie over te gaan van de schuldvorderingen die niet naar aanleiding van een wijziging worden ingediend**.

3.1.3.1 Start verificatietermijn

De wettelijk voorziene **verificatietermijn** is 30 dagen waarbij de dag volgend op de ontvangst van de schuldvordering de eerste dag van de verificatietermijn is. Om discussies te vermijden wordt de datum van ontvangst best expliciet vermeld in de factuuraanvraag. Het is ook van essentieel belang dat de schuldvordering onmiddellijk in het interne opvolgingssysteem wordt geregistreerd.

3.1.3.2 Verrichtingen

a) **Formele verificatie**

De schuldvordering wordt eerst gecontroleerd op de volledigheid en de vormelijke correctheid. De richttermijn voor deze formele verificatie is **max. 2 dagen**.

b) **Inhoudelijke verificatie**

Vervolgens gebeurt de echte grondige inhoudelijke controle door de leidende ambtenaars en werftoezichers. Zodra de formele verificatie is gebeurd, moet de schuldvordering en de bijhorende gedetailleerde staat onmiddellijk aan de verantwoordelijke voor dit inhoudelijke nazicht worden voorgelegd. De richttermijn voor de inhoudelijke verificatie is **max. 10 dagen**.

De prestaties worden ingegeven in eDelta en opgenomen in een Prestatieregister. Indien er geen verschillen zijn tussen het Prestatieregister en de gedetailleerde staat, stelt de aanbestedende overheid een daarmee overeenstemmende vorderingsstaat op en keurt deze goed. Op basis van de goedgekeurde vorderingsstaat stelt de aanbestedende overheid een Proces-Verbaal van Verificatie van de schuldvordering op met de voor betaling aanvaarde prestaties. De goedgekeurde vorderingsstaat wordt in principe samen met een kopie van het Proces-Verbaal en een brief waarin verzocht wordt om binnen de vijf dagen een factuur in te dienen voor de prestaties die voor betaling werden aanvaard aan de opdrachtnemer gestuurd. De richttermijn voor de opmaak en het versturen van de factuuraanvraag is **max. 10 dagen**.

c) **Einde verificatie**

De verificatie eindigt bij het versturen van het Proces-Verbaal. Indien de factuuraanvraag te laat wordt verstuurd, moet de betalingstermijn worden geacht automatisch te zijn ingegaan op dag 31.

3.1.3.3 Veelvoorkomende problemen

Als de opdrachtnemer geen schuldvordering indient, levert dit weinig problemen op aangezien de betalingsprocedure niet gestart is.

Als de opdrachtnemer een onvolledige schuldvordering indient, dus waarbij niet alle verantwoordingsstukken werden gevoegd, bestaat de oplossing erin de opdrachtnemer zo snel mogelijk uit te nodigen de ontbrekende

stukken binnen een termijn van **7 dagen** te bezorgen. Elke dag buiten deze termijn, wordt bijgeteld bij de verificatietermijn. Indien de ontbrekende stukken slechts betrekking hebben op een deel van de schuldvordering, moet het onbetwiste gedeelte wel tijdig worden betaald.

Als er een verschil bestaat tussen de schuldvordering die door de opdrachtnemer werd ingediend en de vorderingsstaat die werd opgemaakt door de aanbestedende overheid, moet er in eerste instantie gestreefd worden naar een akkoord tussen beide partijen. Lukt een akkoord niet of niet binnen de 25 dagen na ontvangst van de schuldvordering, dan dient de aanbestedende overheid de prijzen en hoeveelheden ambtshalve vast te stellen. Een 'foutief' geachte schuldvordering mag **onder geen beding** naar de opdrachtnemer worden teruggestuurd met de vraag om deze te verbeteren en terug in te dienen. De ontvangstdatum van de oorspronkelijke schuldvordering zal determinerend blijven voor het ingaan van de verificatietermijn.

Als een opdrachtnemer een onvolledige schuldvordering indient waarbij ook een verschil is tussen deze schuldvordering en de vorderingsstaat, bestaat de oplossing uit de combinatie van bovenstaande oplossingen.

Als een opdrachtnemer onmiddellijk een factuur indient, is de oplossing hiervoor om in het bestek steeds de indiening van een voorafgaande schuldvordering op te leggen. Aangezien dit dan een contractuele verplichting is, kan er via een proces-verbaal van ingebrekestelling gevraagd worden deze tekortkoming onmiddellijk recht te zetten.

3.1.4 straffen en vertragingsboetes

3.1.4.1 Inleiding

Er is beslist dat bMOW geen (algemene of bijzondere) straffen en vertragingsboetes zal opleggen als de tekortkoming van de opdrachtnemer en/of de vertraging te wijten is aan COVID-19 en/of de opgelegde coronamaatregelen.

Het is belangrijk om een onderscheid te maken tussen (algemene of bijzondere) straffen en vertragingsboetes.

Algemene of bijzondere straffen zijn financiële sancties en kunnen opgelegd worden voor elke vorm van contractuele tekortkoming van een opdrachtnemer tijdens de uitvoering van een overheidsopdracht. Specifiek voor bijzondere straffen moeten deze evenwel uitdrukkelijk in de opdrachtdocumenten voorzien worden. Straffen kunnen slechts opgelegd worden na een tegensprekelijke procedure waarbij de aanbestedende overheid de tekortkoming van de opdrachtnemer in eerste instantie ten laste legt van de opdrachtnemer in een proces-verbaal van ingebrekestelling en de opdrachtnemer vervolgens de tekortkoming onverwijld moet verhelpen of binnen een termijn van 15 kalenderdagen zijn verweer tegen het proces-verbaal moet doen gelden. Enkel als de opdrachtnemer zijn tekortkoming niet verhelpt en geen afdoende verweer aanbrengt binnen de 15 kalenderdagen kan een algemene of bijzondere straf opgelegd worden.

Vertragingsboetes worden enkel opgelegd voor overschrijdingen van de uitvoeringstermijn. Ze zijn van rechtswege en zonder ingebrekestelling verschuldigd waardoor er geen voorafgaande procedure dient te worden doorlopen vooraleer ze kunnen worden toegepast.

Gelet op het feit dat het niet respecteren van de uitvoeringstermijn ook een contractuele tekortkoming inhoudt, kan deze, mits het respecteren van de tegensprekelijke procedure, zowel via een algemene of bijzonder straf gesanctioneerd worden als via een vertragingsboete.

3.1.4.2 Straffen

Wat de straffen betreft, valt niet altijd eenduidig te bepalen of een tekortkoming te wijten is aan COVID-19 en/of de opgelegde coronamaatregelen. Er zijn dan ook drie scenario's denkbaar:

- De tekortkoming is duidelijk te wijten aan COVID-19 en/of de opgelegde coronamaatregelen: Hieronder vallen o.a. verträgen die opgelopen werden omdat de opdracht met inachtneming van de regels inzake social distancing niet konden worden uitgevoerd. U maakt **geen proces-verbaal van ingebrekestelling** op. Wel moet de tekortkoming **vermeld worden in het dagboek van de werken of wordt een proces-verbaal of document van vaststelling opgesteld**;
- De tekortkoming is duidelijk niet te wijden aan COVID-19 en/of de opgelegde coronamaatregelen: Hieronder vallen o.a. alle tekortkomingen die in normale omstandigheden ook gesanctioneerd zouden worden (vb. niet opvolgen van bevelen, respecteren van veiligheidsvoorschriften, ...), maar ook het niet respecteren van de regels inzake social distancing als deze gelden als resultaatsverbintenis (zie hoger). De beslissing om geen straffen op te leggen heeft geen betrekking op deze situatie. Er kunnen dan ook straffen voor opgelegd worden. Hiervoor maakt u **een proces-verbaal van ingebrekestelling** op en legt, in voorkomend geval, **een algemene of bijzondere straf** op. Indien de opdrachtnemer in zijn verweer evenwel zou kunnen aantonen dat de tekortkoming te wijten is aan het Coronavirus en/of de Coronamaatregelen zal u geen straf opleggen. Het opleggen van straffen behoort tot de discretionaire bevoegdheid van de aanbestedende overheid. Voor bepaalde (kleinere) inbreuken kan de aanbestedende overheid beslissen dat een (informele) opmerking of een vermelding in het dagboek van de werken volstaat;
- Er bestaat in hoofde van de aanbestedende overheid redelijke twijfel over het feit of de tekortkoming het gevolg is van COVID-19 en/of de coronamaatregelen: Hieronder vallen o.a. verträgen van opdrachten waarvan de aanbestedende overheid vermoed dat ze zelfs met inachtneming van de regels inzake social distancing konden worden uitgevoerd, maar toch niet werden uitgevoerd. U maakt **geen proces-verbaal van ingebrekestelling** op. Wel zal de tekortkoming **vermeld worden in het dagboek van de werken of wordt een proces-verbaal of document van vaststelling opgesteld**.

3.1.4.3 Vertragingsboetes

Vertragingsboetes zijn in principe van rechtswege en zonder ingebrekestelling verschuldigd. bMOW zal optimaal **gebruik maken van de speling die de wetgeving biedt**.

Als de vertraging het gevolg is van de coronamaatregelen wordt er aangeraden om de **vertragingsboete niet toe te passen en deze kwijt te schelden**. Ook in geval van twijfel kan de aanbestedende overheid ervoor kiezen om de vertragingsboete niet toe te passen zolang er geen duidelijkheid is over de oorzaak van de vertraging. Indien de vertragingsboeten evenwel toch zouden zijn toegepast, voorziet artikel 50 van het KB Uitvoering dat de opdrachtnemer de teruggave van de vertragingsboete kan verkrijgen als deze het gevolg is van onvoorzienbare omstandigheden die zich voorgedaan hebben voor het verstrijken van de uitvoeringstermijn. Gelet op de bijzondere omstandigheden die het gevolg zijn van de COVID-19-pandemie wordt aangeraden om proactief van deze mogelijkheid gebruik te maken en de vertragingsboete voor de termijn van de coronamaatregelen op eigen initiatief terug te geven.

Vertragingsboetes die reeds ontstaan waren **voor de invoering van de coronamaatregelen op 18 maart 2020** vallen niet onder deze gunstmaatregel en **blijven bijgevolg verschuldigd**.

3.2 MELDINGEN VAN HINDER DOOR DE OPDRACHTNEMER

Sommige opdrachtnemers melden via een brief (of ander schriftelijk document) aan de aanbestedende overheid dat ze als gevolg van het coronavirus en/of de coronamaatregelen problemen ondervinden bij de uitvoering van hun opdracht(en). De meldingen kunnen onderverdeeld worden in twee categorieën. **Ofwel** meldt de opdrachtnemer dat de opdracht als gevolg van COVID-19 en/of de coronamaatregelen niet langer kan uitgevoerd worden en **door de opdrachtnemer zal worden stilgelegd. Ofwel meldt de opdrachtnemer dat de opdracht wel nog verder gezet kan worden, maar dat de uitvoering vertraging oploopt en/of bijkomende kosten met zich meebrengt**.

De gevolgen van de coronamaatregelen op de uitvoering van de opdracht kunnen voor de opdrachtnemers een onvoorzienbare omstandigheid zijn, zoals omschreven in artikel 38/9 van het KB Uitvoering of de specifieke bepalingen in de opdrachtdocumenten. In dat geval kan de opdrachtnemer bij de aanbestedende overheid een verzoek indienen wegens onvoorzienbare omstandigheden die het contractuele evenwicht van de opdracht in zijn nadeel ontwrichten, en kan hij om een herziening van de opdracht vragen. Die herziening kan bestaan uit een verlenging van de uitvoeringstermijn of, als er sprake is van een zeer belangrijk nadeel, een andere vorm van herziening (bijvoorbeeld schadevergoeding) of de verbreking van de opdracht.

De opdrachtnemer moet voldoen aan de **meldingsplicht**. Hij moet de **omstandigheden** waarop hij zich baseert, **schriftelijk** melden aan de overheid **binnen dertig dagen** nadat ze zich hebben voorgedaan of na de datum waarop de opdrachtnemer of de aanbesteder er normaal van op de hoogte had moeten zijn. Binnen dezelfde termijn moet hij de aanbesteder bondig op de hoogte brengen van de **invloed** van de ingeroepen feiten of omstandigheden **op het verloop en de kostprijs** van de opdracht. In principe moet de opdrachtnemer voor elk dossier kunnen aantonen dat de herziening noodzakelijk is geworden door omstandigheden die redelijkerwijze niet voorzienbaar waren bij de indiening van zijn offerte, die niet konden worden ontweken en waarvan de gevolgen niet konden worden verholpen niettegenstaande hij al het nodige daarvoor heeft gedaan.

De brieven van de opdrachtnemers kaderen in de meeste gevallen in hun meldingsplicht. Het is evenwel belangrijk dat u nagaat dat aan alle (procedurele) voorwaarden van de melding is voldaan.

Strikt genomen, bent u als aanbestedende overheid niet verplicht om op dergelijke meldingen te antwoorden. Niettemin wordt omwille van het zorgvuldigheidsbeginsel wel aangeraden om zo snel mogelijk een reactie naar de opdrachtnemer te sturen. Afhankelijk van de situatie kan het bovendien nuttig zijn om bijkomende elementen op te nemen in het antwoord naar de opdrachtnemer.

Binnen bMOW werden **modelbrieven** ontwikkeld die u kan gebruiken in uw reactie naar de opdrachtnemer.

3.2.1 Stillegging door opdrachtnemer

Op opdrachtnemers van overheidsopdrachten rust in principe een **schadebeperkingsplicht**. Hoewel deze schadebeperkingsplicht geldt voor alle types opdrachten speelt ze in het bijzonder bij de stillegging van overheidsopdrachten voor werken. Als zorgvuldige en professionele opdrachtnemers zijn ze verplicht alle nodige beschermingsmaatregelen te treffen (zowel wat infrastructuur als beveiliging betreft) om de werf terdege te beveiligen en veilig achter te laten en een latere vlotte doorstart te garanderen. Aanbestedende overheden zijn verplicht om een **dagboek van de werken bij te houden** en ook als de werken stilliggen te noteren wat er al dan niet op de werf wordt uitgevoerd en hoe de werf wordt achtergelaten.

Bij de stilligging moet ook altijd rekening gehouden worden met de bijzondere rol die de aanbestedende overheid vervult. De **continuïteit van de openbare dienst** kan de opdrachtnemer ertoe dwingen om bepaalde prestaties nog uit te voeren.

Opdrachtnemers die inroepen dat de gevolgen van de coronamaatregelen ertoe hebben geleid dat ze niet konden voortwerken en dat om die reden het contractuele evenwicht in hun nadeel is ontwricht, moeten in principe aantonen dat ze gedurende de periode van de stopzetting van hun activiteiten niet in de mogelijkheid waren om de uitvoering van de opdracht te blijven voortzetten met naleving van de coronamaatregelen.

3.2.2 Vertraging en/of meerkosten

Bij opdrachten die niet werden stilgelegd is het van belang dat de opdrachtnemers alle verplichtingen in het kader van de **geldende coronamaatregelen nakomen**. Als de aanbestedende overheid vaststelt dat de maatregelen niet worden gerespecteerd, is dat een tekortkoming bij de uitvoering van de opdracht. Deze tekortkoming is niet het gevolg van COVID-19 en/of de coronamaatregelen en zal bijgevolg in een proces-verbaal van ingebrekestelling moeten worden vastgesteld. (zie hoger)

3.3 SCHORSING OF ONDERBREKING VAN DE OPDRACHT DOOR DE AANBESTEDENDE OVERHEID

Ook als de opdrachtnemer van oordeel is dat de opdracht in de huidige omstandigheden nog kan worden voortgezet, is het in zeer uitzonderlijke gevallen mogelijk dat de aanbestedende overheid het daar niet mee eens is (bv. omdat de regels van social distancing niet gegarandeerd kunnen worden of omdat de schade groter is als de uitvoering voortgezet wordt dan wanneer de opdracht wordt stilgelegd). Hoe hiermee dient te worden omgegaan, hangt af van de toepasselijke wetgeving.

3.3.1 Opdrachten die onder het toepassingsgebied van het KB Uitvoering 2013 of de AAV vallen

In de Algemene Aannemingsvoorwaarden (AAV) en het KB Uitvoering 2013 werd er een onderscheid gemaakt tussen de schorsing van een opdracht op bevel van de aanbestedende overheid⁴ en de onderbreking van een opdracht voor werken door de aanbestedende overheid⁵. Een opdracht wordt geschorst als de aanbestedende overheid (mee) aan de oorzaak van de noodzaak van de tijdelijke stopzetting van opdracht ligt. De opdrachtnemer kan in dat geval aanspraak maken op een schadevergoeding als aan een aantal voorwaarden is voldaan. Als de tijdelijke stopzetting van de opdracht daarentegen het gevolg is van externe omstandigheden die vreemd zijn aan de aanbestedende overheid, maar die naar haar oordeel tot gevolg hebben dat de opdracht niet zonder bezwaar op dat ogenblik kan worden voortgezet, zal de aanbestedende overheid de opdracht onderbreken. In dit geval kan de opdrachtnemer niet automatisch aanspraak maken op een schadevergoeding, ook niet als de voorwaarden voor een schadevergoeding in geval van een schorsing vervuld zijn.

Aangezien de Coronacrisis een omstandigheid is waaraan de aanbestedende overheid vreemd is, die tot gevolg heeft dat de **opdracht in dat geval, naar oordeel van de aanbestedende overheid, niet zonder bezwaar op dat ogenblik kan worden voortgezet**, heeft dit niet tot gevolg dat de opdrachtnemer automatisch aanspraak kan maken op een schadevergoeding in geval van een onderbreking van de opdracht. De aanbestedende overheid zal in het bevel evenwel duidelijk de rechtsgrond voor de onderbreking moeten aangeven. De rechtsgrond waarop de aanbestedende overheid de tijdelijke stopzetting van de opdracht baseert (schorsing of onderbreking) wordt duidelijk in het bevel vermeld.

Het feit dat de onderbreking geen automatisch recht op schadevergoeding geeft aan de opdrachtnemer, neemt evenwel niet weg dat de opdrachtnemer alsnog een schadevergoedingseis kan indienen op grond van onvoorzienbare omstandigheden en alsnog een schadevergoeding of herziening van de overeenkomst kan bekomen.⁶

⁴ Art. 15, §5, AAV en art. 55 KB Uitvoering 2013

⁵ Art. 29 AAV en art. 89 KB Uitvoering 2013.

⁶ Art. 16, §2, AAV en art. 56 KB Uitvoering 2013.

3.3.2 Opdrachten die onder het toepassingsgebied van het KB Uitvoering 2017 vallen en waarvan de bekendmaking of de uitnodiging dateert van voor 28 april 2018.

In het KB Uitvoering 2017 wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen de schorsing en de onderbreking van de opdracht op bevel van de aanbestedende overheid. De aanbestedende overheid kan in dat geval **zelf de schorsing van de opdracht bevelen**. Opdat de aanbestedende overheid de opdracht kan schorsen omdat deze naar haar oordeel niet zonder bezwaar op dat ogenblik kan worden voortgezet, is evenwel vereist dat de **opdrachtdocumenten een herzieningsclausule bevatten** die dit mogelijk maakt. Als de opdrachtdocumenten daarentegen geen specifieke herzieningsclausule bevatten, zal de schorsing onder dezelfde criteria als iedere schorsing tot een schadevergoeding voor de opdrachtnemer kunnen leiden.

3.3.3 Opdrachten die onder het toepassingsgebied van het KB Uitvoering 2017 vallen en waarvan de bekendmaking of de uitnodiging dateert van 28 april 2018 of later.

Voor opdrachten die vanaf 28 april 2018 bekendgemaakt werden of waarvan de uitnodiging om offertes in te dienen, dateert van 28 april 2018 of later heeft de wetgever een aantal wijzigingen aangebracht aan het schorsingsrecht van de aanbestedende overheid. Het KB Uitvoering 2017 voorziet sindsdien dat de aanbestedende overheid de opdracht zonder recht op schadevergoeding voor de opdrachtnemer kan schorsen in geval dat deze, naar haar oordeel, niet zonder bezwaar op dat ogenblik kan worden voortgezet.⁷ Aangezien de Coronacrisis een omstandigheid is waaraan de aanbestedende overheid vreemd is, die tot gevolg heeft dat **de opdracht in dat geval, naar oordeel van de aanbestedende overheid, niet zonder bezwaar op dat ogenblik kan worden voortgezet**, kan de aanbestedende overheid in dat geval **zelf de schorsing van de opdracht bevelen**. Teneinde discussies te vermijden, neemt de aanbestedende overheid idealiter in het schorsingsbevel uitdrukkelijk op dat de opdracht, naar haar oordeel, op dit ogenblik niet zonder bezwaar kan worden uitgevoerd.

Ook de aanbestedende overheid heeft een meldingsplicht wanneer ze een opdracht schorst⁸. Binnen 30 dagen na voorval of kennisname van de ingeroepen omstandigheden moet ze deze schriftelijk melden aan de opdrachtnemer. Idealiter meldt de overheid de schorsing zo snel mogelijk aan haar opdrachtnemer met verwijzing naar de coronacrisis, waardoor aan de meldingsplicht is voldaan.

Het feit dat de schorsing geen automatisch recht op schadevergoeding voor de opdrachtnemer doet ontstaan, neemt evenwel niet weg dat de opdrachtnemer alsnog een schadevergoedingseis kan indienen op grond van onvoorzienbare omstandigheden en alsnog een schadevergoeding of herziening van de overeenkomst kan bekomen.⁹

⁷ Art. 38/12, §1, 2°, KB Uitvoering 2017.

⁸ Art. 38/14 KB Uitvoering 2017.

⁹ Art. 38/9 KB Uitvoering 2017.

3.4 REGISTRATIE IN HET DAGBOEK VAN DE WERKEN

Bij opdrachten voor werken dient in principe een dagboek van de werken te worden bijgehouden. Het is de aanbestedende overheid die het dagboek der werken bijhoudt en hiervoor de nodige inlichtingen verkrijgt van de opdrachtnemer.

De aanbestedende overheid kan ervoor gekozen hebben geen dagboek van de werken bij te houden. Als de opdracht in dat geval evenwel vermoedelijke hoeveelheden bevat, moeten wel gedetailleerde notities bijgehouden worden. In dat geval moeten zeker gedetailleerde notities bijgehouden worden. Behalve voor kleine opdrachten tegen globale prijzen wordt afgeraden om geen dagboek van de werken bij te houden.

Het dagboek van de werken wordt ondertekend door de aanbestedende overheid, de opdrachtnemer of zijn vertegenwoordiger en, in voorkomend geval, door de veiligheidscoördinator. De verplichting tot ondertekening van het dagboek van de werken geldt steeds. Ook in geval van betwisting moet de opdrachtnemer bijgevolg het dagboek ondertekenen. In dat geval kan hij wel zijn opmerkingen overmaken binnen een termijn van 15 kalenderdagen. Doet hij dit niet, dan wordt hij geacht akkoord te gaan met de gegevens die opgenomen werden in het dagboek. Indien de aanbestedende overheid niet akkoord gaat met de opmerkingen meldt zij dit via aangetekende zending aan de opdrachtnemer.

Aangezien het **ondertekenen** van het dagboek van de werken een verplichting is die steeds geldt, is de **weigering van de opdrachtnemer een tekortkoming in hoofde van de opdrachtnemer**. Ongeacht de reden van de weigering zal dit steeds een tekortkoming zijn die **niet het gevolg is van COVID-19 en/of de coronamaatregelen** en zal bijgevolg een proces-verbaal van ingebrekestelling opgemaakt worden.

Het dagboek der werken is een belangrijk instrument voor de verificatie van de uitgevoerde werken en vooral in een later stadium wanneer er betwistingen zijn omtrent termijnen, uitvoeringswijze, kwaliteit,... Omwille hiervan is het tijdens de coronacrisis, maar ook in de latere fase, **van bijzonder belang dat het dagboek van de werken zorgvuldig en volledig wordt bijgehouden**.

Ook tijdens een periode van stillig is het van belang dat het dagboek van de werken bijgehouden wordt. Daarbij moet er ook vermeld worden dat er niet gewerkt werd. Dat kan immers van belang zijn bij het berekenen van de verstreken uitvoeringstermijn en het toekennen van termijnverlenging.

In eDelta wordt er een onderscheid gemaakt tussen vier vormen van tijdsbesteding die al dan niet een impact hebben op de uitvoeringstermijn, met name het verlet, het weerverlet, de schorsing van de opdracht met recht op schadevergoeding en de schorsing van de opdracht zonder recht op schadevergoeding. In het [dienstorder MOW/MIN/2018/02](#) wordt verduidelijkt wat de verschillen tussen deze vormen van “tijdsbesteding” zijn.

Overeenkomstig het dienstorder MOW/MIN/2018/02 is het niet mogelijk om voor opdrachten waarbij de **uitvoeringstermijn in kalenderdagen** uitgedrukt is, gebruik te maken van het verlet of het weerverlet. Daarom wordt de dag waarop de opdracht op initiatief van de opdrachtnemer heeft stilgelegen geregistreerd als een

werkdag, maar wordt in het dagboek wel volgende bijkomende vermelding opgenomen: **'stillig op initiatief van de opdrachtnemer'**. Deze vermelding heeft in principe geen impact op de verlenging van de uitvoeringstermijn, maar kan later een belangrijke rol spelen bij de eventuele teruggave van een vertragsboete.

Voor opdrachten waarbij de **uitvoeringstermijn in werkdagen** uitgedrukt is, voorziet het dienstorder in de mogelijkheid om **verletdagen** te registreren. Hoewel dergelijke verletdagen in eerste instantie ook als een werkdag aanzien moeten worden, kunnen ze later geherkwalificeerd worden en kunnen ze een belangrijke rol spelen bij een eventuele teruggave van een vertragsboete.

3.5 TERMIJNVERLENGING

Onder punt 3.1.4.1 werd aangegeven dat er geen straffen zullen worden opgelegd of vertragsboetes zullen worden aangerekend voor tekortkomingen (inclusief vertragingen) die het gevolg zijn van COVID-19 en/of de coronamaatregelen. Tenzij de opdracht geschorst werd op bevel van de aanbestedende overheid of in geval van weerverletdagen is de uitvoeringstermijn bij de meeste opdrachten blijven doorlopen. Voor sommige opdrachten die in uitvoering zijn, kan dit ertoe leiden dat de uitvoeringstermijn komt te verstrijken zonder dat de opdrachtnemer de opdracht heeft kunnen afwerken. De opdrachtnemer is met andere woorden in vertraging.

Hoewel dit in principe geen gevolg zal hebben voor de vertragsboetes is het mogelijk dat de opdrachtnemer toch nadelige gevolgen ondervindt van deze vertraging, met name bij de toepassing van de herzieningsformule. Het KB Uitvoering¹⁰ bepaalt namelijk dat tijdens een periode van vertraging de meest voordelig prijsherziening op basis van ofwel de prijsherzieningsformule uit de opdrachtdocumenten ofwel een formule in de wetgeving wordt toegepast. Welke de meest voordelig formule voor een concrete opdracht is, wordt automatisch in eDelta berekend.

Om dit nadelig effect tegen te gaan is het van belang dat **een termijnverlenging wordt toegekend voor de periode waarin de opdrachtnemer te goeder trouw de opdracht heeft stilgelegd**. Ook opdrachtnemers die hun opdracht niet hebben stilgelegd, maar **te goeder trouw rendementsverlies en bijgevolg vertraging opgelopen** hebben, zouden een overeenstemmende termijnverlenging toegewezen moeten krijgen.

3.6 HEROPSTART OPDRACHTEN

Als de opdrachtnemer op eigen initiatief de uitvoering heeft stilgelegd, wordt er redelijkerwijs van uitgegaan dat de opdrachtnemer, zodra dat mogelijk is, op eigen initiatief de opdracht weer zal opstarten met kennisgeving aan de aanbestedende overheid.

¹⁰ Art. 94 (voor werken), 126 (voor leveringen) en 159 (voor diensten) KB Uitvoering.

Als de opdracht door de aanbestedende overheid geschorst werd, ligt het initiatief voor de heropstart in principe bij de aanbestedende overheid zelf. Door middel van een schriftelijk bevel kan de schorsing beëindigd worden.

In het memorandum – wegen- en waterbouw zijn de bouwfederaties en het bMOW overeengekomen dat er voor de wegen- en waterwegenwerken gekozen wordt voor een geleidelijke heropstart van de opdrachten die stilgelegd werden. Idealiter gebeurt de heropstart van wegen- en waterwegenwerken dan ook in eerste instantie in onderling overleg met de betrokken opdrachtnemer.

Indien de opdrachtnemer zonder gegronde redenen en tegen de wil van de aanbestedende overheid in evenwel niet bereid zou zijn om de opdracht herop te starten, kan hij op basis van de continuïteit van de openbare dienst daar in principe toch verplicht worden om terug te beginnen.

Voor beide situaties, respectievelijk de heropstart van een opdracht die op initiatief van de opdrachtnemer werd stilgelegd en een opdracht die door de aanbestedende overheid geschorst werd, werd een modelbrief ontwikkeld. Deze kan u terugvinden via de [dienstencatalogus](#).